

Samen naar een gedragen
Regionale Energiestrategie
voor Noordoost Brabant

E:M+MA.

De energietransitie is een maatschappelijke transitie. Ook inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties zijn verantwoordelijk voor een deel van de besparing en opwek van energie. In Noordoost Brabant vinden we het daarom belangrijk om een Regionale Energiestrategie (RES) te schrijven die aansluit bij de regio. We houden rekening met zo veel mogelijk perspectieven, binnen de kaders van de door de regio vastgestelde opgave.

Deze rapportage geeft een weergave van de opbrengsten van het stakeholderparticipatieproces dat in het najaar van 2019 in Noordoost Brabant heeft plaatsgevonden. Dit proces bestaat uit in totaal drie bijeenkomsten met ieder ongeveer 60 deelnemers van verschillende stakeholders. We gaan eerst in op de manier waarop stakeholders zijn betrokken, om daarna per thema de opbrengsten van de bijeenkomsten te bespreken. Tijdens de eerste bijeenkomst, waarin stakeholders thema's konden benoemen die voor hen van belang zijn in het RES-proces, zijn de volgende thema's aangedragen:

- **Inwonersparticipatie en de RES**
Wanneer en op welke manier kunnen we inwoners het beste betrekken bij de Regionale Energiestrategie en de plannen die daarop volgen?
- **Financiële lusten en lasten**
Welke vormen van (financiële) participatie zijn er en hebben onze voorkeur? En welke compensatiemogelijkheden zijn er voor mensen/gemeenten die te maken krijgen met grootschalige energie-opwek?
- **Verbinden van drie grote transities**
Hoe kunnen we de 1) de energietransitie, 2) de landbouwtransitie en 3) het versterken van natuurwaarde met elkaar verbinden? Waar zitten knelpunten en zijn er mogelijkheden waarop ze elkaar versterken?
- **Landschappelijke inpassing**
Hoe kunnen we de grootschalige opwek van energie – met name zon en wind – optimaal inpassen in het landschap van Noordoost Brabant?

- **Communicatie en bewustwording**
De energietransitie raakt ons allemaal. Hoe werken we aan bewustwording en uiteindelijk een duurzame gedragsverandering bij iedereen in de regio?
- **Opgave en energiebronnen**
Hoe is de energieopgave en opwekpotentie berekend in Noordoost Brabant? Welke aannames liggen daaraan ten grondslag, en welke keuzes zijn er te maken bij de duurzame energiebronnen die we inzetten in de regio?

Naast deze thema's werd tijdens de eerste bijeenkomst het belang onderstreept van het borgen van de RES in gemeentelijk beleid en het belang om verder te kijken dan de eigen gemeentegrens in deze regionaal samenwerking. Omdat hier dusdanig weinig discussie over ontstond, zijn hier geen aparte werksessies over georganiseerd tijdens de tweede bijeenkomst. Deze thema's worden bij de inhoudelijke werkgroepen van de RES Noordoost Brabant verder meegenomen.

1. Hoe we de regio hebben betrokken

Maatschappelijke acceptatie is thema-overschrijdend en gaat daarmee over meer dan keuzes die op één domein worden genomen. Maatschappelijke acceptatie gaat juist over een samenhangend stelsel van uitgangspunten dat ten grondslag ligt aan de keuzes die we maken in de RES. Het doel van de pijler maatschappelijke acceptatie is daarom ook om te komen tot een set van breed gedragen uitgangspunten en discussiepunten, verspreid over een aantal thema's, aangedragen door stakeholders die binding hebben met de regio Noordoost Brabant.

In kaart brengen van stakeholders

Voor een zo breed mogelijke weergave van het maatschappelijk draagvlak in de regio hebben we ervoor gekozen om ons actief te richten op stakeholders in de regio. Dit is iedere partij die op een manier is georganiseerd, en op een manier betrokken is bij de energietransitie in Noordoost Brabant. Vanwege de beoogde representativiteit in de deelnemers, alsmede het hoge abstractieniveau van de bijeenkomsten, is geen actieve promotie onder individuele inwoners gevoerd. Individuele inwoners konden uiteraard wel deelnemen wanneer zij zich voor een van de bijeenkomsten aanmeldden. Enkele wijkraden hebben zich na de eerste bijeenkomst ook afgemeld wegens een te grote afstand tussen hen en het RES-proces. Zij deelden hun mening liever via lokale gemeentepolitiek.

Doormiddel van een geautomatiseerde Google-search hebben wij ruim 300 maatschappelijke organisaties uit de regio geselecteerd en uitgenodigd voor een reeks van drie bijeenkomsten over de RES. Dit zijn onder meer woningbouwcorporaties, energiecoöperaties, buurt- en wijkverenigingen, ondernemersverenigingen, natuurorganisaties, landbouworganisaties, sport- en cultuurverenigingen en jongeren. Tot slot hebben communicatie- en beleidsmedewerkers van de 16 deelnemende gemeentes deze lijst aangevuld met warme contacten en deze apart benaderd.

Opzet van bijeenkomsten

In drie bijeenkomsten hebben we toegewerkt naar een set thema-overstijgende uitgangs- en discussiepunten. Daarnaast zijn er per thema breed gedragen uitgangs- en discussiepunten geformuleerd. De drie bijeenkomsten zijn als volgt opgezet:

Bijeenkomst #1: informeren en ophalen. Basiskennis over de RES bij stakeholders zo veel mogelijk gelijk trekken. In de tweede helft van de bijeenkomst hebben we aan stakeholders gevraagd welke thema's zij belangrijk vinden voor de RES. Hiermee zetten ze zelf de agenda voor de tweede bijeenkomst.

Bijeenkomst #2: verdiepen. Stakeholders diepen de door hen benoemde thema's onder leiding van een inhoudelijk expert verder uit en gaan in op wat zij als barrières en oplossingen zien voor het specifieke thema.

Bijeenkomst #3: terugkoppelen en toekomstperspectief. Stakeholders teruggeven wat de belangrijkste uitgangs- en discussiepunten per thema zijn en een doorkijkje geven in de toekomst van het RES-proces, hoe stakeholders hierbij betrokken kunnen blijven en wat zij de komende tijd kunnen verwachten.

2. Overkoepelende uitgangs- en discussiepunten

Het leeuwendeel van de opbrengsten is te herleiden tot een van de zes thema's verderop worden besproken. Daarnaast hebben de bijeenkomsten een aantal overkoepelende uitgangspunten opgeleverd, die niet zijn terug te voeren tot één specifiek thema, of in verschillende werksessies aan bod komen, en het daarom verdienen om 'extra' nadruk te krijgen:

Kaders stellen: De RES moet duidelijke kaders stellen voor lokale overheden, burgerinitiatieven en bedrijfsleven. Zo weten alle partijen waar ze aan toe zijn, en ontstaat er helderheid waar de regio de komende jaren mee uit de voeten kan.

Rolverdeling: Aansluitend op het bovenstaande punt: er moet duidelijkheid zijn over wie waarvoor verantwoordelijk is. Wat betekent 'iedereen doet wat in de praktijk?'

Faciliteren: We gaan uit van initiatieven van onderop. Dit gebeurt echter niet vanzelf. Er is veel kennis, organisatiekracht, (financiële) slagkracht en organisatievermogen nodig om duurzame energieprojecten van onderop te realiseren. Overheden moeten een stevige inspanning leveren om deze initiatieven verder te brengen, zodat ze schaalbaar zijn en daarmee een serieuze impact kunnen hebben op de energietransitie. Faciliteren staat centraal.

Verdeling van lusten en lasten: In de keuzes die worden gemaakt in Noordoost Brabant moet er sprake zijn van een redelijke verdeling van lasten en lusten; tussen stad en platteland, tussen bedrijven en burgers. Dit moet bovendien niet alleen zo zijn, maar het moet voor het draagvlak in de regio ook duidelijk naar voren komen in de manier waarop de RES wordt gepresenteerd.

Bewustwording: De energietransitie leeft nog onvoldoende in de regio. Er dient daarom sterk te worden ingezet op het informeren en vergroten van bewustwording van inwoners in de regio.

Koppelen: Het koppelen van transities en kansen is essentieel. Bij de realisatie van de RES moet er gewerkt worden vanuit het principe 'koppelen tenzij'. De overheid moet ook hier duidelijke voorwaardes voor stellen.

Borging: De RES moet duidelijk geborgd worden in gemeentelijk beleid, omdat het anders geen waarde en status heeft.

Regionale samenwerking: Gemeentes moeten verder kijken dan hun eigen gemeentegrenzen en de regionale opgave vooropstellen. De gezamenlijke opgave kan niet worden gehaald als gemeentes slechts hun eigen belang behartigen.

2.1. Overkoepelende discussiepunten

De volgende discussiepunten lopen als onderliggende scheidslijnen door de discussies die tijdens de bijeenkomsten zijn gevoerd.

Tolerantieverschil: Er heerst een groot tolerantieverschil jegens windmolens en zonneweides. Sommigen hebben een 'not in my backyard'-houding, terwijl anderen het niet erg vinden als er bij hen in de buurt grootschalige opwek geplaatst zou worden.

Overheidshouding: Sommigen vinden dat de overheid een 'opleg' en 'verplicht'- cultuur moet nastreven om duurzaamheid door te voeren in de regio, terwijl anderen vinden dat duurzame initiatieven van onderop moeten komen en niet opgelegd.

Lokaal versus regionaal: Er blijft een spanningsveld bestaan tussen lokaal en regionaal beleid. Hoewel het belang van regionaal samenwerking buiten kijf staat, is de invulling ervan soms lastig. De keuze om grootschalige opwek te clusteren of verspreiden botst met sommige gemeentelijke visies en andersom.

3. Breed gedragen uitgangspunten en discussiepunten binnen thema's

Hieronder bespreken we de zes hoofdthema's die aan bod zijn gekomen in het stakeholderparticipatieproces. Bij ieder thema bespreken we achtereenvolgens 1) wat het inhoudt, 2) wat breed gedragen uitgangspunten zijn en 3) waar de stakeholders in de regio onderling discussie over hebben.

3.1. Transitie verbinden

Waar gaat het over?

Het koppelen van de energietransitie aan andere opgaven heeft als doel meer toegevoegde waarde (maatschappelijke meerwaarde) en/of efficiëntie creëren door het verbinden en gelijktijdig aanpakken van opgaven. Door agrarische gronden te gebruiken als zonneweides, waar schapen onder door kunnen lopen, wordt zowel de energie als de landbouwtransitie efficiënter aangepakt en wordt er meer draagvlak gecreëerd. Er zijn echter ook discussiepunten waarop opgaven elkaar kunnen bijten. Conflicten tussen (maatschappelijke)opgaven ontstaan als de ene opgave de andere opgave belemmert op bijvoorbeeld het gebied van ruimte, financiën, belangen. Er is geen toegevoegde waarde te creëren tussen de opgaven in dat gebied. Er zal dus afgewogen moeten worden welke principes leidend zijn voor de ontwikkeling.

Tijdens de tweede stakeholderbijeenkomst gingen deelnemers met elkaar in gesprek over hoe wij in Noordoost Brabant kunnen zorgen dat transitie en opgaven met elkaar verbonden kunnen worden. Bij de sessies waren deelnemers aanwezig uit de volgende sectoren: ondernemersvereniging, wijkraden, agrarische sector, studenten, landschapsarchitecten, natuurorganisaties, overheid en omgevingsdienst.

Breed gedragen uitgangspunten

Op een complex onderwerp als het verbinden van transitie, is het moeilijk om – naast de constatering dat het een belangrijk onderwerp is – overeenstemming te bereiken. Toch zijn er enkele uitgangspunten die breed worden gedragen onder alle deelnemers:

- Het koppelen van opgave gaat verder dan alleen het verbinden van de energietransitie, de landbouwtransitie en het versterken van natuurwaarden. Dit gaat bijvoorbeeld ook over klimaatadaptatie en het stimuleren van werkgelegenheid.
- Het stapelen van opgaven is een essentieel onderdeel van de energietransitie;
- Dubbel functiegebruik is een goed middel voor het realiseren van transitieverbinding en het vergroten van draagvlak onder stakeholders;
- De overheid moet duidelijke kaders stellen voor burgerinitiatieven en bedrijfsleven. Daarbij moet zij bereid zijn om buiten de gebaande paden te treden. Over de inhoud van deze kaders wordt echter geen overeenstemming gevonden (zie discussiepunten);
- Er is meer kennisuitwisseling tussen de private en de publieke sector nodig. Private sector wordt vaak als bedreiging gezien, maar kan ook veel kennis en (technische) oplossingen inbrengen (wordt vrij breed gedragen);
- Het 'gat van geld' dat ontstaat wanneer bijvoorbeeld in windparken geïnvesteerd moet worden, maar het rendement pas over 10 jaar terugkomt, wordt breed aangedragen als barrière voor succesvolle energietransitie. Niet alle ondernemers en burgerinitiatieven hebben een horizon die ver genoeg reikt om investeringen voor een dergelijke termijn te doen. Voorfinanciering door de overheid wordt door sommigen als oplossing geopperd. Anderen denken dat de markt dit beter kan oplossen.
- Ruilverkaveling en een grondbank worden aangedragen als concrete oplossingen voor betere landschappelijke inpassing. Dit zou moeten worden verbonden met de sanering van boerderijen in de regio. In plaats van deze percelen automatisch te gebruiken voor zonneweides of windmolenlocaties, zou het perceel naar een grondbank kunnen, zodat de bestemming van vrijkomende gronden zo optimaal mogelijk kan worden ingevuld op basis van de potentie van die grond en de omgeving.

Discussiepunten

- De rol van de overheid wordt door deelnemers verschillend gezien. Sommigen leggen meer focus op 'regels opleggen', terwijl anderen 'van onderaf stimuleren'

en overlaten aan de markt' beter vinden. Respectievelijk zijn dit vaak natuurorganisaties en energiecoöperaties aan de ene kant en ondernemers aan de andere. Waar beide groepen het over eens zijn, is dat de overheid duidelijke kaders moet stellen;

Bovenstaande posities hoeven niet strijdig te zijn: duidelijke kaders kunnen ook stimulerend werken voor innovatieve ideeën.

- Verbruik terugschroeven, terug naar de bron van uitstoot. Minder vlees eten leidt tot minder opgave en minder noodzaak om te koppelen. Niet iedereen is voor dit argument te porren. Vleesproductie wordt ook gezien als economische bron;
- Gebruiken van pensioenen als geldbron. Is niet iedereen in de werksessie het mee eens.

3.2. Opgave en energiebronnen

Waar gaat het over?

Hoe is de energieopgave en opwekpotentie berekend in Noordoost Brabant? Welke aannames liggen daaraan ten grondslag, en welke keuzes zijn er te maken bij de duurzame energiebronnen die we inzetten in de regio? Deze vragen werd besproken tijdens de tweede stakeholderbijeenkomst van de RES Noordoost Brabant. Het is een thema dat bij veel deelnemers vragen en discussie oproept.

Breed gedragen uitgangspunten

Opgave

- Deelnemers vinden dat de opgave tot en met 2030 niet zo groot is en vragen zich daarom af of het nodig is om nu een uitgebreid RES-traject op poten te zetten.

Energiebronnen

- Er heerst de opvatting onder deelnemers dat er aandacht moet zijn voor alternatieven voor grootschalige opwek. Denk aan besparing/isolatie en zon op dak (subsidie voor zon op dak). Als laatste willen deelnemers pas kijken naar grootschalige opwek van wind en zon in de buitengebied van Noordoost Brabant;
- Er moet zoveel mogelijk opgewekt worden binnen het stedelijke gebied. Hiervoor is meer draagvlak. Mensen die in het buitengebied wonen willen zien dat ook de steden in het gebied hun steentje bijdragen;

- Wanneer er gekeken wordt naar grootschalige opwek in buitengebied, wordt het belang van lokale binding onderstreept. Energie moet worden opgewekt daar waar het wordt gebruikt. Het heeft de voorkeur om windmolens te plaatsen bij industrieterreinen, zodat bedrijven zelf in hun energievraag kunnen voorzien, of om ze te plaatsen langs grote infrastructuur in de regio;
- Ook voor de opwek van zonne-energie moet worden gekeken naar de gebouwde omgeving;
- De rekening voor de energietransitie moet niet alleen bij inwoners terecht komen. Het moet duidelijk zijn dat ook het bedrijfsleven bijdraagt. Het uitgangspunt 'de vervuiler betaalt' wordt breed gedragen. Bedrijven moeten meedoen en verantwoordelijk worden gesteld voor de opwek van hun eigen verbruik;
- Overheid moet duidelijke kaders stellen;

3.3. Landschappelijke inpassing

Waar gaat het over?

Hoe kunnen we de grootschalige opwek van energie – met name zon en wind – optimaal inpassen in het landschap van Noordoost Brabant? Deze vraag werd gesteld tijdens de tweede stakeholderbijeenkomst van de RES Noordoost Brabant. Dat er uiteenlopende meningen bestaan over waar grootschalige opwek moet landen, werd direct duidelijk. Aanwezige deelnemers kwamen van de volgende organisaties: natuurorganisaties, energiecoöperaties, bewoners, dorpsraden, actiegroep tegen windmolens.

Breed gedragen uitgangspunten

- Locaties bepalen is heel lastig. Geen enkele deelnemer durft een pen te pakken om te tekenen waar grootschalige opwek moet landen. Aangeven waar windmolens niet moeten staan, is makkelijker. Hierbij valt op dat dit vaak dichtbij de eigen huizen van deelnemers is;
- Deelnemers voelen zich niet genoeg geïnformeerd om een locatie voor grootschalige opwek te kiezen;
- Onder de deelnemers is de tendens dat er meer nadruk moet liggen op besparing in plaats van opwek;
- Veel deelnemers zijn de veronderstelling dat aan de opgave tot 2030 kan worden voldaan zonder al te veel grootschalige opwek;

- Dubbel ruimtegebruik wordt aangedragen als concrete oplossing voor landschappelijke inpassing. Binnen het thema 'Verbinden van transities' is hier verder op ingegaan.

Discussiepunten

- Er is een verschil in tolerantie voor grootschalige opwek onder de stakeholders. 'Not in my backyard' is een opvatting die in wisselende mate wordt gedeeld onder de deelnemers. Waar sommigen het niet erg vinden om een windmolen 'in hun achtertuin' te hebben, vinden anderen het verschrikkelijk;
- Locaties bepalen is heel lastig en deelnemers hebben vaak andere beweegredenen voor hun mening:
  - Natuurorganisaties vinden vaak dat natuurgebieden beschermd moeten worden en plaatsen grootschalige opwek het liefst in de buurt van bestaande infrastructuur;
  - Dorpsraden vinden het juist belangrijk om grootschalige opwek in lege ruimtes te plaatsen, omdat mensen hier minder last hebben van de nadelige effecten als slagschaduw, geluidsoverlast etc;
  - Over clusteren worden deelnemers het niet eens. Mede door de bovengenoemde meningsverschillen.

3.4. Communicatie en bewustwording

Waar gaat het over?

De energietransitie raakt ons allemaal. Hoe werken we aan bewustwording en uiteindelijk een duurzame gedragsverandering bij iedereen in de regio? Deze vraag werd besproken tijdens de tweede stakeholderbijeenkomst in RES Noordoost Brabant. Het werd tijdens de eerste stakeholderbijeenkomst direct duidelijk dat er op het gebied van communicatie en bewustwording nog veel winst te behalen is. In iedere werksessie werden argumenten als 'inwoners weten nog te weinig over de RES terwijl het wel grote impact gaat hebben' en 'er moet meer aandacht voor bewustwording komen' aangedragen. Tijdens de tweede bijeenkomst gingen deelnemers dieper op het onderwerp in en concreter op zoek naar hoe deze bewustwording het beste gerealiseerd kan worden.

Breed gedragen standpunten

- Er is een sterke behoefte aan een gevoel van 'samen werken aan een gezamenlijk belang' en 'trots op een duurzame regio'. Er zou een sterkere focus

moeten liggen op positieve communicatie en het *showcasen* van succesverhalen;

- Er moet een realistisch verhaal worden verteld over wat de RES betekent voor de regio. Wat levert het op en wat gaat het kosten;
- Er is nog te veel onduidelijkheid rondom de RES:
  - Wat kunnen inwoners, zeker degene die welwillend zijn, zelf doen?
  - Wat moeten wij communiceren over de opgave als deze niet duidelijk?
  - Wat is de rolverdeling binnen de RES?
  - Wat betekent dit voor mijn omgeving? Wat zijn kansen? Wat zijn pluspunten?
- Raadsleden voelen zich niet goed genoeg geïnformeerd en zouden gezien moeten worden als een aparte groep voor communicatie. Raadsleden voelen bovendien de druk om een belangrijke en zeer complexe beslissing te nemen. Dat vinden zij lastig en ze zijn daarom op zoek naar meer input vanuit inwoners;
- Stakeholders bezoeken vaak gemeentewebsites wanneer ze op zoek zijn naar meer informatie over de RES;
- Jongeren, het grote publiek en 40+ worden specifiek genoemd als groepen die lastig te bereiken zijn over dit onderwerp;

Discussiepunten

- Wat is een goed moment om inwoners te betrekken? Nu al, of kan dit beter op het moment dat de plannenmakerij rond de RES een stap concreter is? En hoe kunnen inwoners het beste geïnformeerd worden. Sommigen vinden dat inwoners direct ingelicht moeten worden, terwijl anderen vinden dat communicatie concrete bevindingen behoeft, omdat het onderwerp dan minder hoog-over is.

3.5. Inwonersparticipatie

Waar gaat het over?

Wanneer en op welke manier kunnen we inwoners het beste betrekken bij de Regionale Energiestrategie en de plannen die daaruit volgen? Er zijn verschillende soorten participatie bij de energietransitie:

- Participatie rondom het bepalen van de RES
  - Procesparticipatie (de participatieladder)
- Projectparticipatie rondom een specifiek duurzaam project
  - Procesparticipatie

- Eigendoms participatie
- Financiële participatie

Tijdens de tweede stakeholderbijeenkomst van de RES Noordoost Brabant werden alle vormen van participatie besproken. Vanwege de breedte van het onderwerp is het thema in tweeën opgeknipt, financiële participatie had een eigen werksessie (zie hieronder). Bij de werksessie inwonersparticipatie waren de volgende organisaties aanwezig: bewonersorganisaties, actiegroepen tegen windmolens, ECB, ICT-bedrijf, natuurorganisaties.

Breed gedragen uitgangspunten

- Openheid en transparantie in participatie rondom de RES. Wees duidelijk over wat de rol van inwoners of stakeholders is en wat er met hun bijdragen gebeurt;
- Inwoners moeten bijtijds betrokken worden bij de RES. Er moet een gelijkwaardig gesprek gevoerd worden met daarin alle informatie;
- Er bestaat nog te veel onduidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor wat in het RES-proces. Hoe is onze regio gestructureerd?
- De overheid moet kaders stellen, sturing geven en de leiding durven nemen. Er is nu nog te weinig regie, te veel losse projecten en ideeën;
- Initiatieven van onderop stimuleren is belangrijk, maar wel gestuurd en gecoördineerd vanuit een centrale overheid/gemeente;
- Er moet een langetermijnvisie komen vanuit de RES, die verder kijkt dan het korte belang van windmolens voor Nederland. Die visie zou zich meer moeten richten op de periode van 2030 tot 2050, en zou zich meer in den brede moeten richten op de waarden die wij belangrijk vinden in onze samenleving. Denk bijvoorbeeld aan het thema 'gezonde leefomgeving'. Een visie vanuit een dergelijk vertrekpunt levert een totaal ander beeld op dan een RES die alleen gedreven is vanuit korte termijn besparings- en opwekoppave.
- Veel deelnemers maken zich zorgen om 'die andere 90%' van de inwoners van Noordoost Brabant, die niet geïnteresseerd zijn. Hoe krijgen we die mee? Of is dit eigenlijk niet nodig?

Discussiepunten

- Vertrouwen in het participatieproces van individuele inwoners: er zijn verschillen in het vertrouwen dat mensen hebben in het proces waarin inwoners betrokken moeten worden in het RES-proces. Waar sommigen deze bijeenkomsten een goede start noemen, zijn anderen overtuigd dat hun mening geen enkele invloed heeft op de uitkomst.

3.6. Financiële lusten en lasten

Waar gaat het over?

Welke vormen van (financiële) participatie zijn er en hebben onze voorkeur? En welke compensatiemogelijkheden zijn er voor mensen/gemeenten die te maken krijgen met grootschalige energie-opwek? Op deze vragen werd ingegaan tijdens de tweede stakeholderbijeenkomst RES Noordoost Brabant. Aanwezig tijdens de sessies waren aanwezigen van de volgende organisaties: energiecoöperaties, dorpsraden, milieuorganisaties, koelinstallaties, elektriciteitsopwekkingbedrijf.

Breed gedragen uitgangspunten

- Er wordt te veel geleund op vrijwilligers. Energiecoöperaties bestaan vaak uitsluitend uit vrijwilligers, die niet altijd de capaciteit of kennis hebben voor de financiële, juridische en organisatorische aspecten die komen kijken bij het ontwikkelen en uitbaten van een windpark. Op deze vlakken moet er aanzienlijk meer ondersteuning komen vanuit de overheid;
  - Vanuit verbinden van transities werd juist aangedragen dat de overheid vaker private bedrijven en ontwikkelaars zou moeten betrekken. Deze hebben meer kennis en geld en kunnen dit gat opvangen. Overheid zou de private sector meer moeten gebruiken als partner i.p.v. een bedreiging;
- De overheid moet eenduidige kaders stellen, stimuleren en faciliteren;
- Financiële participatie wordt vaak gezien als een manier om lokale binding tussen een project en de samenleving te creëren. Deelnemers aan de werksessie zouden graag zien dat in de RES wordt verkend of het mogelijk is om in de voorwaarden van een project te borgen dat ook betrokken *bedrijven* binding hebben met de regio. De deelnemers spreken hun voorkeur uit voor lokale ontwikkelaars, die de regio en haar inwoners kennen, boven het archetype van een anonieme multinational als ontwikkelaar. Lokale binding van ontwikkelaars zou bovendien goed zijn voor de economische ontwikkeling van de regio en het draagvlak voor projecten.
- Vaak is wet- en regelgeving een belemmerende factor bij innovatieve ideeën. Met restwarmte kun je bijvoorbeeld nog geen geld verdienen, omdat regelgeving niet de mogelijkheid biedt om dit terug te leveren aan het warmtenet;
- Bij het formuleren van de lokale regelgeving moeten overheden kijken naar samenhangende gebieden in de regio Noordoost Brabant. Daarbij zouden niet administratieve grenzen (zoals gemeentegrenzen) leidend moeten zijn, maar

moeten overheden kijken naar de landschappelijke samenhang van een gebied, ook als dit gemeentegrenzen of RES-regio's overstijgt.

- Duurzaamheid (met name opwek) realiseren kost veel geld, dat soms pas over 10 jaar rendement oplevert. Het 'gat van geld' zorgt ervoor dat er minder gerealiseerd wordt dan mogelijk. Sommigen vinden dat de overheid hierin een rol zou moeten spelen door middel van voorfinanciering, anderen vinden dat de markt/samenleving dit zelf moet oplossen.

Discussiepunten

- Men vraagt zich in het algemeen af wat de rol van de overheid qua eigen investeringen in bijvoorbeeld windmolens zou moeten zijn. De ene gesprekspartner ziet graag dat de overheid investeert, de ander ziet uit ervaring dat dit niet nodig is, omdat de samenleving graag wil investeren in duurzame energie. Dit punt werd ook ter tafel gebracht in de werksessie transitie verbinden (zie breed gedragen uitgangspunten).

4. Maatschappelijke acceptatie in de andere pijlers

Voor het realiseren van maatschappelijk draagvlak is het niet alleen zaak in gesprek te gaan met de omgeving, maar ook zichtbaar te maken op welke manier de gesprekken invloed hebben gehad op het proces en mogelijk de besluitvorming. Daarom lopen we hieronder de 'pijlers van de RES' langs, zoals deze zijn uitgewerkt in de concept-RES die in het voorjaar van 2020 wordt voorgelegd aan de gemeenteraden van Noordoost Brabant.

Per pijler wordt aangegeven op welke onderwerpen en thema's de uitgangspunten van stakeholders overeenkomen met die van de concept-RES. Daarna waar er spanning zit tussen de uitgangspunten van stakeholders en de concept-RES en tot slot waar input van heeft gemaakt dat de inzet of koers is gewijzigd.

Landschap

Overeenkomende uitgangspunten

- Natuurgebieden (Natura 2000) behouden;
- Bebouwde omgeving (grootschalig zon op dak) is belangrijk en levert weinig bezwaar op;
- Dubbel ruimtegebruik en verbinden van transities zijn essentieel;
- Ook voor het behoud van het Brabants Landschap is een langetermijnvisie op de energietransitie wenselijk. Niet alleen voor het creëren van meer draagvlak, maar ook om te voorkomen dat ontwikkelde ruimtelijke strategieën die niet uit te bereiden zijn na 2030.

Botsende uitgangspunten

- Energie langs infrastructuur wordt vaak aangedragen als maatschappelijk gewenste optie. Vanuit landschapsperspectief is dit juist niet wenselijk, omdat dit tot een spreiding van negatieve effecten leidt.

Aangepaste uitgangspunten

- Mede door de input van de stakeholder bijeenkomst is het leidende principe ten aanzien van de ondergrond en het watersysteem toegevoegd. Hierin wordt gepleit met een voorzichtige omgang met de ondergrond en watersystemen door veel grootschalige opwek. Lokale veranderingen kunnen grote impact hebben op ecosystemen.

Opgave en energiemix

Overeenkomende uitgangspunten

- De opgave tot 2030 is haalbaar en realiseerbaar

- Grootschalige zon op dak verdient een hoge prioriteit en levert weinig bezwaar op;
- Het 'vervuiler betaalt'- principe wordt door stakeholders in ongeveer dezelfde woorden aangedragen, namelijk 'wat je verbruikt wek je zelf op';
- Zowel de rijks- als lokale overheden moeten duidelijke kaders stellen.

Botsende uitgangspunten

- Grootschalige opwek willen stakeholders pas 'als laatste' gebruiken in de energietransitie. Dit strookt niet met de opgave die RES-regio's van het Rijk gekregen hebben. Regio's zijn gevraagd om locaties voor grootschalige opwek wind en zon aan te geven, deze komen er dus onvermijdelijk in te staan.
- Plaatsing van windturbines bij voorkeur bij industrie en langs infra. Dit kan waar mogelijk, maar levert in de praktijk vaak problemen op wegens ruimtegebrek en veiligheidseisen.

Koppelkansen

Overeenkomende uitgangspunten

- Het belang van het verbinden van transities en het borgen ervan in wet- en regelgeving wordt door stakeholders duidelijk onderstreept;
- Meer structurele samenwerking tussen de landbouwsector, energiesector, het bedrijfsleven en de overheid is noodzakelijk;
- De energietransitie biedt de regio kansen op onder meer het gebied van innovatie, werkgelegenheid en lokale economie.

Botsende uitgangspunten

- Het clusteren van grootschalige opwek in het landschap leidt tot een vermindering van negatieve effecten, maar ook tot minder koppelkansen. Ook tussen stakeholders bestaat hier meningsverschil.

Aangepaste uitgangspunten

- Verschillende concrete oplossingen worden door de werkgroep onderzocht: ruilverkaveling en een grondbank verbinden aan de sanering van boerderijen in de regio. In plaats van oude boerderijen automatisch te gebruiken voor zonneweides of windmolenlocaties, zou het perceel naar een grondbank kunnen, zodat de bestemming van vrijkomende gronden zo optimaal mogelijk kan worden ingevuld op basis van de potentie van die grond en de omgeving.

Maatschappelijke kosten baten

Maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) komt inhoudelijk voor een groot deel overeen met maatschappelijke acceptatie. Het verschil tussen de twee pijlers zit hem in het proces. MKBA vormt het theoretische afwegingskader van alle mogelijke maatschappelijke kosten en baten rondom de energietransitie. Maatschappelijke

acceptatie is in gesprek gegaan met de omgeving en geeft een weergave van sentimenten in de regio.

Overeenkomende uitgangspunten

MKBA is ingedeeld in MKB-effecten voor inwoners, bedrijven, overheden en overige entiteiten. Uitgangs- en discussiepunten opgehaald tijdens de bijeenkomsten komen grotendeels overeen met de MKB-effecten voor inwoners en ondersteunen daarmee het belang voor gemeentes hier rekening mee te houden.

Communicatie

Overeenkomende uitgangspunten

De inhoud van de pijler communicatie ligt geheel in lijn met de input van stakeholders in Noordoost Brabant. De pijler wordt in haar aanpak daarom ook deels gestuurd door wat stakeholders hebben aangedragen tijdens de bijeenkomsten.

Aangepaste uitgangspunten

Omdat er een sterke behoefte is aan een gevoel van 'samenwerken aan een gezamenlijk belang' en 'trots op de regio', wordt momenteel op zoek gegaan naar een bredere samenwerking binnen de provincie.

Borging en beleid

Het belang van het incorporeren van de RES in gemeentelijk beleid is een onderwerp dat tijdens de bijeenkomsten met stakeholders meermaals aan bod is gekomen. Een adequate borging van de RES in gemeentelijk en provinciaal beleid biedt bovendien de mogelijkheid om duidelijke kaders voor bedrijven en inwoners te stellen en regie te pakken op de energietransitie. Beide thema's kwamen duidelijk naar voren tijdens de gesprekken met stakeholders.

Regionale samenwerking

De RES is een regionale opgave, die inzet en inzicht vraagt die verder rijkt dan de gemeentegrenzen. Stakeholders uit de regio snappen en onderschrijven dit ook. Toch is er een blijvend spanningsveld tussen gemeentelijke ambities op het gebied van de energietransitie – vaak gericht op de opgave binnen de eigen gemeentegrenzen - en de regionale opgave van de RES. Deze spanning is er en zal er ongetwijfeld blijven. Zaak is om met elkaar in gesprek te blijven, open te zijn over ieders ambities en voorop te stellen dat de RES-opgave alleen met de hele regio ingevuld kan worden.

Participatie 50%

Participatie kent verschillende vormen, zoals eigendoms participatie, financiële participatie en procesparticipatie. In gesprekken over deze verschillende vormen van wordt telkens het belang van lokale binding onderstreept, wat overeenkomt met de inzet op dit thema in de concept-RES

Overeenkomende uitgangspunten

- Het ontwikkelen van proces met lokale ondernemers, met lokale kennis en lokaal eigenaarschap wordt als enorm belangrijk gevonden;
- Het voertijdig betrekken van inwoners bij het proces vergroot het gevoel van lokaal eigenaarschap;
- Ook de lusten moeten lokaal landen, via bijvoorbeeld een lokaal duurzaamheidsfonds.